

Договір дарування: проблемні аспекти

Маргарита Радчук

Кафедра цивільного права та процесу, Національний університет "Львівська політехніка", УКРАЇНА, м. Львів, вул.Кн. Романа, 13, E-mail: radchukrita@mail.ru

Abstract – In the present paper highlights the issues of legal regulation of the contract of donation. The aim of the thesis is to address problem areas in the regulatory process execution and termination of such contract. The research revealed insufficient regulation of clear procedures regarding the donation contract. The novelty of the work lies in the precise formulation of the problem concerning the regulation of this issue. Elucidated the issues of legal regulation of relations under the contract of donation. The nature of the donation contract, its subjects, peculiarities of some objects. Background is that at present no clear mechanism of regulation of the transaction. And in this research work shows the problem to be addressed.

Ключові слова – договір дарування, дарувальник, обдарований, обов'язок передати дарунок, представник, власність особи.

I. Вступ

Наукова значимість та актуальність цієї теми обумовлюється збільшенням ролі договору в умовах суспільного та державного життя України. Сьогодні ми бачимо не достатньо чітке формулювання процедури укладання та припинення договору дарування, хоча кількість укладення договорів дарування помітно зростає. У зв'язку з невисоким рівнем інтересу до даного виду договору виникають порушення договірних зобов'язань та незаконне використання і застосування договору дарування. Основна кваліфікуюча ознака, за якою договір дарування відрізняється від договорів про передачу майна у власність, це його безоплатність. Безоплатність дарування – це відсутність зустрічної еквівалентної вимоги. Базою для визначення договору дарування є норми Цивільного кодексу України (гл. 55).

II. Поняття та особливості договору дарування

Згідно ч. 1 ст. 717 Цивільного кодексу України за договором дарування одна сторона (дарувальник) передає або зобов'язується передати в майбутньому другій стороні (обдаровуваному) безоплатно майно (дарунок) у власність. У системі цивільно-правових договорів дарування є окремим видом договорів щодо передачі майна у власність. Серед цих ознак можна виокремити такі як:

- 1) безоплатність;
- 2) прийняття дарування;
- 3) збільшення майна обдаровуваного за рахунок зменшення майна дарувальника [1].

І.В. Єлісеєв говорить, що дані риси звичайно притаманні даруванню, але всі вони є похідними від безоплатного характеру дарування, тому не мають

самостійного значення. Таке твердження піддає критиці В. В. Вітрянський, стверджуючи, що хоча безоплатність і є основною рисою договору дарування, але всі інші ознаки також є важливими. Необхідно зазначити, що перераховані риси окремо є притаманними й іншим договорам, тому необхідно розглядати їх системно і невід'ємно одна від одної [2, ст. 250].

Предметом договору дарування може бути будь-яке майно (як індивідуально визначені речі, так і речі, визначені родовими ознаками), не вилючене з товарообороту і яке може бути у власності особи, якій воно дарується. Згідно статті 718 ЦК дарунком можуть бути рухомі речі, в тому числі гроші та цінні папери, а також нерухомі речі. Дарунком можуть бути також майнові права, якими уже володіє дарувальник, або які можуть виникнути в майбутньому. Щодо нерухомого майна існують певні вимоги: підлягає обов'язковому нотаріальному посвідченню та державній реєстрації. Предметом договору дарування можуть бути майнові права. Останні можуть мати зобов'язальну і речову природу. Речові правовідносини відрізняються від зобов'язальних своїм об'єктом, на який спрямована діяльність суб'єктів.

Договір дарування за своєю правовою природою є одностороннім, виходячи з наступних міркувань. Відповідно до ч. 2 ст. 626 Цивільного кодексу України, договір вважається одностороннім, якщо на одну сторону покладено лише обов'язок, а інша має лише право вимоги, без виникнення [1].

Дарування прав вимоги до третіх осіб теж має певні особливості. У разі вчинення такого дарування дарувальник фактично уступає належне йому право вимоги до боржника. Реалізувавши подароване право, обдарований збагатиться за рахунок дарувальника. Однак у такому випадку важливо брати до уваги норми глави 47 ЦКУ. При даруванні прав вимоги до третіх осіб обдарований щодо них набуває прав кредитора. Тобто, проходить заміна сторони в зобов'язанні через дарування – уступку права вимоги. Керуючись ст. 516 ЦКУ, заміна кредитора у зобов'язанні відбувається без згоди боржника, якщо інше не визначено договором або законом. Отже, необхідність одержання згоди боржника, право вимоги до якого дарується, є обмеженням можливості дарувальника подарувати таке право будь-кому.

Договір дарування допускає його укладення за посередництвом представника, дарування не належить до правочинів що мають укладатися особисто. Існують певні вимоги щодо представництва. Представник повинен діяти лише на підставі довіреності, виданої довірительом (дарувальником). Представник укладає договір дарування щодо того майна, яке вказано в довіреності. Відповідно до ст. 245 ЦК України довіреність укладається в формі, в якій відповідно до закону має укладатися правочин, тобто у письмовій формі належить укладати довіреність, якщо представником або довірительом (дарувальником) є юридична особа; якщо вартість майна, щодо якого представник уповноважений укладати договір

дарування, перевищує у двадцять і більше разів розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян. Довіреність на укладання договору дарування, у якій не встановлено імені обдаровуваного, є нікчемною.

Усна форма договору за Цивільним кодексом передбачена для дарування речей особистого користування та побутового призначення. Письмово укладається договір дарування майнового права та договір дарування з обов'язком передати дарунок у майбутньому. У разі недотримання форми такі договори є недійсними. Договір дарування нерухомої речі укладається письмово і посвідчується нотаріусом. Договір дарування рухомих речей, які мають особливу цінність, укладається письмово. Законодавець не визначає критеріїв віднесення речі до такої, що має особливу цінність. Водночас дарування цінних рухомих речей може здійснюватися усно, оскільки коментовані правочини не є нікчемними. Передання такої речі за усним договором визнається правомірним, якщо судом не буде встановлено незаконності заволодіння нею з боку обдаровуваного (ст. 719 ЦК)

Певними особливостями зумовлена передача в дар майнового права. Специфіка предмета договору дарування майнових прав зумовлює необхідність письмової форми правочину. Аналогічна ситуація складається у разі, коли укладення договору не збігається з моментом передачі дарунка. В цьому випадку має місце консенсуальна угода. Недотримання письмової форми угоди є підставою для визнання її недійсною [3].

III. Проблеми укладення та припинення договору дарування

Необхідно пам'ятати, що дарування є водночас двостороннім правочином (що і визначає його як договір), оскільки для його укладення потрібне волевиявлення двох суб'єктів [4, с. 93]. Ніхто не може бути обдарованим насильно лише за волею дарувальника.

За моментом, з якого договір вважається укладеним виділяють консенсуальні та реальні договори [5, с. 219-220].

Окремі науковці поряд із консенсуальними та реальними досліджують також формальні договори, які вважаються укладеними з моменту нотаріального посвідчення. Законодавче визначення договору дарування свідчить про можливість укладення цього договору в усіх зазначених формах. Норми ЦК України, які визначають порядок та наслідки розірвання виконаного договору дарування, мають суттєві недоліки. Значною мірою вони не узгоджуються з іншими нормами ЦК України. За ст. 599 ЦК України зобов'язання припиняється виконанням, проведеним належним чином.

Згідно ч. 2 ст. 653 ЦК, у разі розірвання договору зобов'язання сторін припиняються. Це опосередковано свідчить про те, що розірвати можна лише той договір, зобов'язання за яким ще не повністю виконані. Тобто розірвання договору дарування можливе при його частковому або повному невиконанні, а зміст ст. 727 ЦК свідчить про можливість розірвання виконаного договору дарування; розірвання виконаного договору дарування суперечить конституційному принципу непорушності права власності, дестабілізує цивільні правовідносини [1].

Обов'язок з передання майна за договором дарування може бути покладений на дарувальника лише тоді, якщо він визначений договором дарування – консенсуальний договір дарування (ст. 723 ЦКУ). Зі змісту ст. 723 ЦКУ. Обов'язок дарувальника передати дарунок може бути зумовлений відкладальною обставиною. У такому разі договір дарування є правочином з відкладальною обставиною. Нормою ст. 212 ЦКУ передбачено, що особи, які вчиняють правочин, мають право обумовити настання або зміну прав та обов'язків обставиною, щодо якої невідомо, настане вона чи ні (відкладальна обставина). Як приклад договору дарування з відкладальною обставиною О. Пульнева наводить договір дарування, за яким дарувальник зобов'язується подарувати дочці будинок за умови її вступу у шлюб [6, с. 33–34].

Висновок

Враховуючи вказане, доцільно виключити з ЦК України норми, які встановлюють можливість розірвання виконаного договору дарування. ЦК передбачено підстави для розірвання договору дарування. При так-званому розірванні відбувається відміна вже виконаного договору дарування, що фактично анулює договір як факт, який тягне за собою певні юридичні наслідки. Тому, напевно, було б юридично більш коректним замінити термін розірвання відміною.

References

- [1] The Civil Code of Ukraine of January 16, 2003 // BD Ukraine, № 40-44, 2003, Art. 356.
- [2] M. I. Braginsky, V. Vitryansky Contracts right. The second book: treaties on the transfer of property. – М.: "Charter», pp. 331, 2000.
- [3] The contract of donation, Ukraine Ministry of justice clarification of 16.03.2011.
- [4] E. Klyueva The legal status and regime of property under a contract of donation / E. Klyueva // Bulletin of the prosecution., № 4 (58), pp. 92-95, 2006.
- [5] V. Borisov, I. Thank-Fateeva, VL Yarotskiy, Civil Law of Ukraine: Tutorial: In 2 volumes. K. Yurinkom Inter, Vol 2. pp. 552, 2004.
- [6] O.S. Pulnyeva Contract of donation / O.S. Pulnyeva, E.I. Fursa, S.Y. Fursa. – K. Publisher S.Y. Fursa, 2005.